

gospodarske, obrtniške in narodne.

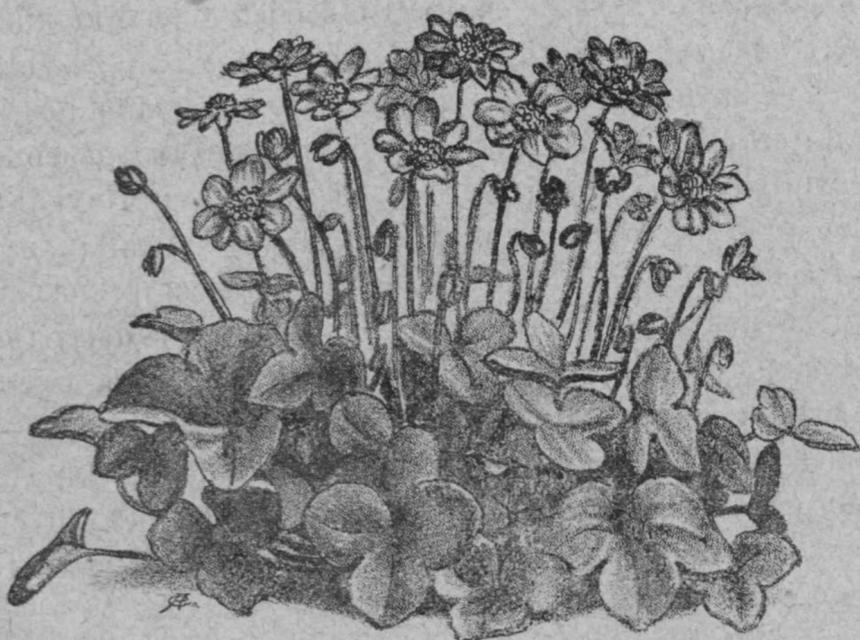
Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 11. marcija 1891.

O b s e g: Jetrnik vrtna rastlina za obrobek. — Kako ravnati z novimi vinskimi sodi. — Sadno drevje pregloboko saditi je škodljivo. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Jetrnik vrtna rastlina za obrobek.**

Kadar je odbrati kako rastlino za trajen obrobek, gredam, potom itd., ni je skoraj pripravnejše nego je navadni jetrnik (latinski *hepatica triloba*). Glej podobo 4. Jetrnik uspeva bolje po senčnih nego solnčnih legah in ravno ta lastnost mu daje posebno vrednost, ker velika večina drugih rastlin za obrobek v senci niti uspevati noče, ali vsaj slabo uspevajo in kmalu poginejo,

Podoba 4.

jetrnik je nizke rasti, kakeršne mora uprav biti obrobna rastlina. Reclji listni in cvetni so komaj prst dolgi, in bršljanu podobno lepo perje, ki je zeleno do jeseni, daje rastlini tudi, ko je vže odcvela, lepo obliko. Najlepši je pa jetrnik pomladi, ko cvete. Prijazno pozdravljajo mnogobrojne višnjave, bele ali rdeče cvetke pomladi vrtnarja in mu dičijo vrt, ko so se druge rastline komaj prebu-

dile iz zimskega spanja. Ako moramo za nasaditev jetrnika šele kupiti, stane nas res to precej, ker povprečno stoji 100 navadnih vrst 2 do 3 gld., gibate pa še enkrat toliko. Na vsak meter dolžine pride po 20 rastlin. Ako pa pomislimo, da tak nasad vzdrži desetletja, pa stroški niso posebni. Najcenejša vrsta je višnjavo cvetoča. Jetrnik lahko sadiš pomladi ali jeseni. Dasi nikdar ne zmrzne, vender priporočajo jesenski nasad pokriti z listjem, da zmrzlin ne more dvigniti iz zemlje še ne dovolj ukoreninjenih rastlinic. Kdor ima priliko, lahko si v gozdu sam nabere jetrnika, to je najboljše za šolske ali domače vrte. V gozdu nabrani jetrnik je pa le pristo cvetoč. Drugih vrst jetrnikovih in sploh njegovih sadik je pa tudi dobiti pri Krištofu Steinpöcku v Scheibmühl-Traisen, na Dolenjem Avstrijskem.

Kako ravnati z novimi vinskimi sodi.

Z novimi sodi moramo tako ravnati, da izpravimo iz lesa vse, kar bi utegnilo škodovati moštu ali vinu. V to svrhu služi najbolje izpiranje s kropom.

Nekoliko dni poprej morajo pa sodi z vodo napolnjeni biti. Zatem jih je prati s kropom, dokler ne teče iz njih popolnoma čista voda, ki nima nobene barve in nobenega okusa. To namreč kaže, da so vse razkrojljive in raztopljive tvarine odpravljene.

Sedaj lahko precej sod nalijemo z moštom ali z vinom. Kjer tega ne storijo takoj, naj so malo požvepljajo in tako na suho postavijo. Namesto žvepla rabi tudi dobra žganica, s katero sod izplaknejo. Vender stane to preveč in tudi ne pomaga zoper plesen tako gotovo, kakor žveplo. Starega vina vender ne natakajo v nove sode, ker utegne poleg vse opaznosti v lesu ostati še nekaj škodljivih tvarin, ki potem dajo vinu

neprijeten okus ali mu vsaj pačijo barvo. Tega se og-nemo, ako nalijemo nove sode prvokrat z moštom.

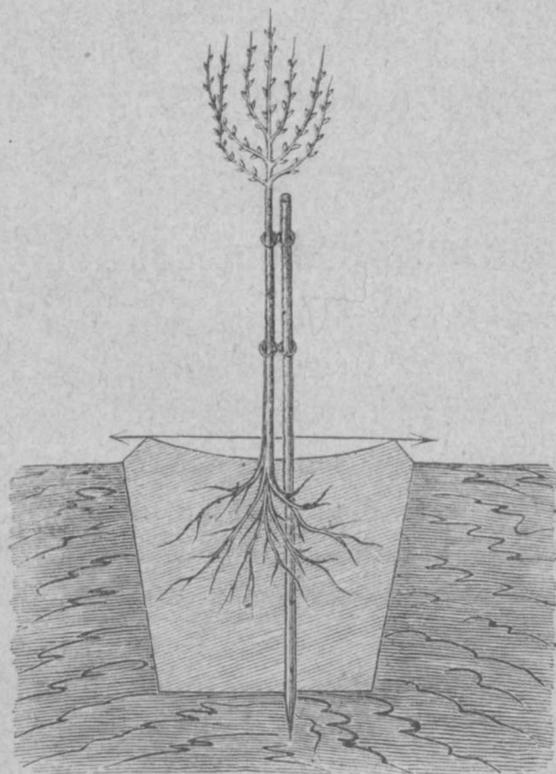
Če nimamo krova pri rokah, treba sode večkrat z vodo naliti in jo zopet odtočiti in z drugo nadomestiti, dokler ne odteka zelo snažna.

Zatem vliješ v sleharni sod vrele vode, s sodo po-mešane, (5 do 10 kilo na 100 litrov vode) in ga ž njo močno izplakneš, po 24 urah ponovi delo, izmij sod in nalij z moštom. Kadar je mošt zavrel, dober je sod za vsako vino. Po nekod imajo pa navadno nove sode na vročem sopuhu pariti in tako sušiti. Par potegne vse vinu škodljive tvarine iz lesa. Toda take sode za vino pripravljati je sicer najboljše, pa v to svrhu treba je parne mašine, katere si ne more vsak vinogradnik omi-sliti. Kaže torej, da bi si jih večje občine priredile za splošno porabo vseh domačih vinogradnikov.

Veliko manj cikastega, kalnega in zaduhlega vina bi imeli ljudje. Kajti večina boleznih prihaja vinu od slabih sodov, ker niso bili prvokrat dobro pripravljani ali so bili pozneje zanemarjeni ter nikoli prav osnaženi in izprani.

Sadno drevje pregloboko saditi je škodljivo.

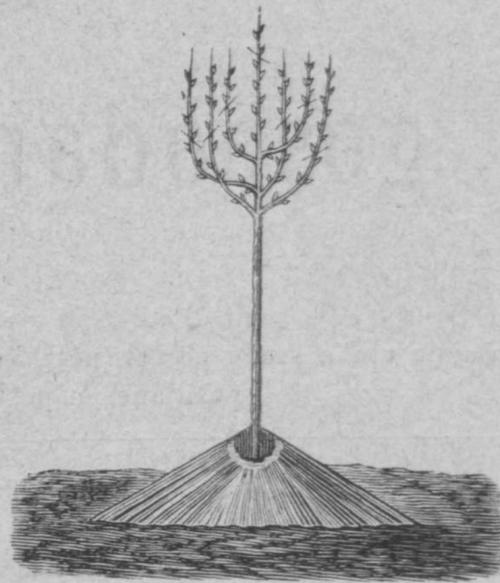
Umevno je, da sadjarji po krajih, koder so močni viharji, radi zasipajo korenine sadnega drevja predebelo s prstjo. Jaz sam, tako piše dvorni vrtnar M. Lebl v „W. Landw. Zeitsch.“, dal sem korenine lepoticnega drevja zasuti 25 do 30 $\%$ globoko s prstjo, ne da bi bilo to škodilo drevju. To pa ni nikakeršen dokaz; morda bi bilo še bolje raslo, ko bi korenine ne imele nad seboj toliko prsti. Lepotično drevje je navadno čvr-stejšje nego sadno, in razen tega se rado tako daleč po deblu zakorenini, kolikor ga je v zemlji. Vzlic tem pred-

Podoba 2.

nostim lepoticnega drevja sem našel pri nasadu, ki je nad 30 let star, da so ravno ona drevesa, katerih korenine so skoraj iz zemlje ven gledale, bila veliko močnejša, nego ona, ki so bila pregloboko vsajena. Nikdar ne moremo zatorej dovolj sva-riti, ne pregloboko saditi sadna drevja. Vsakdo lahko razume, da se korenine veliko laže razvijajo tam, koder je zemlja pristopna zraku, nego tam, koder so ločene

sočnost sadja itd. Sadi zatoraj tako, da pridejo skrbno uravnane in razproščene korenine kolikor mogoče blizu zemeljne površine, kakor kaže podoba 2. Kadar pa sa-diš sadno drevje na nekoliko vlažnem in ne odvojenem (drenovanem) svetu, sadi je na kupe, katere si narediš iz prsti (glej podoba 3.). Naredi jih pa takole: Izkoplji 110 centimetrov globoke in 180 do 200 $\%$ široke jame, katerih dno dre-nuj, če ne drugače, vsaj s tem, da naspeš do 40 centimetrov na debelo okroglega kamenja, po-tem pa naspi toliko prsti, da nastanejo kupi, ki so 40 do 50 $\%$ nad povr-šino tik stoječe trde zemlje. V te kupe potem vsadi pravilno sadno drevje, in uspevalo ti bode prav gotovo, ako zemlja ni prav hudo močvirna.

Podoba 3.

Razne reči.

* Kura ki žre jajca. Kure redimo zato, da dobi-vamo od njih, dokler žive, jajec, in da imamo, kadar jih gospodinja zakolje, še bolj ali manj okusnega mesa. Ali kuram, vsaj nekaterim, diše isto tako kakor nam jajca ter jih rade žro, puščajoč nam samo lupine. To ni nobeni gospodinji po volji, in gotovo bi rade vedele za kako sredstvo, da jim odpravijo to razvado. Ali pa je tako sredstvo? Po navadi ga ni, da odpraviš kuri tako samopašno razvado. Najboljše sredstvo je taki kuri — nož, toda nekatera kura je veliko vredna, ali že zato ker je posebnega plemena, ali pa zato, ker rada nese; take je seveda škoda zaklati. Taki pa kaže posebno jajce pripraviti. Napravi se jej pa tako le: Navadno jajce se predere in izpihne; potem se vlije skozi luknjo gorušične tekočine, in če ji še kaj boljšega privoščiš, prideni še nekaj popra tekočini. Tako jajce zadelaj ter ga položi potem na kraj, kjer je sicer gnezdo za jajca. Kura seže ti željno po njem ter ga nakluje in pije — ono zmes. Lahko misliš, da ji ne bode ljuba prvokrat; poskusi pa še potlej drugi in morebiti tretji pot, in če najde vselej tako prijetno tekočino v jajci, popusti ti brž ko ne popolnoma svojo samopašno razvado.

Slov. Gosp.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 40. Lansko leto sem pridelal mnogo takega fižola in leče, ki ni za kupčijo, zato bi sedaj rad oboje porabil za krmo. Ali je taka krma dobra za konje, zlasti za breje kobile, in kako naj ravnam, ali naj jo pokladam surovo ali kuhano? (J. D. v B.)